УДК: 336.7.6

Серік Ю.В.

ОСНОВНІ ВАЖЕЛІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах ринкової економіки для кожного підприємства дуже важлива ефективність управління фінансовими ресурсами. Від того, наскільки вони своєчасно і доцільно трансформуються в основні і оборотні засоби, покривають поточні зобов'язання перед постачальниками, персоналом, державою, залежить їх фінансова спроможність.

In the market economy conditions, each enterprise feels high importance in the efficiency of financial resources management. Depending upon how timely they are transformed into fixed and current assets, covering the current liabilities to suppliers, staff and a state, depends their financial capability.

Ключові слова: фінансова діяльність, управління, фінансові ресурси.

В останні роки велика кількість науковців займається вивченням фінансової діяльності підприємства. Над цією темою працювали: Балабанов І.Т., Бланк О.І., Грачов А.В., Кірейцев Г.Г, Лахтіонова Л.П., Поддєрьогін А.М. та ін.

Метю данної статті є систематизація та визначення основних важелів, що формують управління фінансовою діяльністю підприємств.

Управління фінансовою діяльністю підприємств вимагає організаційного та фінансового забезпечення, тобто початкового капіталу, що утворюється зі внесків засновників підприємства і приймає форму статутного капіталу. Дані складові є найважливішими джерелами формування майна будь-якого підприємства. Впливовим засобом утворення статутного капіталу є організаційно-правова форма підприємства [5].

Головною метою фінансового менеджменту є управління рухом фінансових ресурсів. У структуру фінансового механізму входять: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне і інформаційне забезпечення [8].

Під управлінням фінансовими ресурсами і капіталом розуміється процес дії фінансових стосунків на величину і динаміку зміни цих ресурсів. Така дія здійснюється через фінансовий механізм за допомогою різних способів.

Ці способи дії є прийомами управління, до яких відносяться: системи розрахунків і їх форми; кредитування і його форми; депозити і вклади; операції з валютою; страхування; заставні операції; трансфертні операції; трастові операції; поточна оренда; лізинг; селенг; інжиніринг; транстінг; франчайзінг; еккаунтінг.

Об'єктом системи управління фінансами підприємства є сукупність трьох взаємопов'язаних елементів: фінансові стосунки, фінансові ресурси, зобов'язання — саме цими елементами і намагаються управляти менеджери.

Фінансові ресурси підприємств — це власний, позичений та залучений грошовий капітал, який вони використовують для формування власних активів і здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання доходу, прибутку.

Фінансові ресурси як джерела формування активів підприємства відображаються у пасиві балансу, а засоби, у тому числі й грошові кошти, — в активі балансу.

Власний, позичений та залучений капітал, з одного боку, формує фінансові ресурси підприємства і бере участь у фінансуванні його активів, з іншого боку, становить зобов'язання перед конкретними власниками — державою, юридичними та фізичними особами [1].

Зобов'язання — це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок подій, що сталися, і погашення якої, ймовірно, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що визначаються як економічні вигоди. При цьому, поточними називаються зобов'язання, які необхідно погасити протягом операційного циклу підприємств або протягом 12 місяців з дня їх виникнення (короткострокові кредити банків, усі види кредиторської заборгованості та ін.).

Фінансові ресурси формуються у процесі створення підприємств і реалізації їх фінансових відносин при здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємства. Це виявляється у формуванні статутного капіталу при створенні підприємств, а у процесі їх діяльності — у формуванні відповідних джерел грошових коштів [4].

Джерела формування фінансових ресурсів різноманітні. Вони залежать від форми власності, на основі якої створюється підприємство. При створенні державних підприємств фінансові ресурси формуються за рахунок бюджетних коштів, коштів вищих органів управління, інших аналогічних підприємств під час їх реорганізації, тощо. При створенні колективних підприємств вони формуються за рахунок пайових (часткових) внесків засновників, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, тощо. Усі ці внески (кошти) є статутним (первинним) капіталом і акумулюються у статутному фонді створеного підприємства.

Таким чином, статутний капітал — це зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, яка є внеском власників у капітал підприємства.

Статутний капітал є основною частиною власного капіталу та основним джерелом власних фінансових ресурсів підприємства. За рахунок його коштів формуються основні фонди і оборотні активи підприємства. Отже, власний капітал — це власні джерела фінансування підприємства, які без визначення терміну повернення внесені його засновниками або залишені ними на підприємстві з чистого прибутку [1].

За формою вкладення розрізняють підприємницький і кредитний капітал.

Підприємницький капітал — це капітал, вкладений прямо або у вигляді окремих інвестицій в підприємство з метою здобуття прибутку і прав на управління підприємством. Кредитний — це капітал, наданий в кредит на умовах зворотності і платності. Грошові кошти, вкладені до основних фондів, є основним капіталом. Особливості відтворення основних фондів пов'язані з поступовим перенесенням їх вартості на готову продукцію, що дає можливість створення амортизаційних засобів і їх накопичення в грошовому резервному фонді. Вкладення грошових коштів підприємства в нематеріальні активи також приносить дохід. За характером вживання матеріальні активи, основні засоби, які використовуються тривалий період, приносять прибуток [2].

Фінансові ресурси спрямовують на розвиток виробництва, на вміст невиробничої сфери, вжиток, а також вони можуть залишатися в резерві. Гроші, які пущені в обіг і приносять доходи, є капіталом у його грошовій формі. Капіталом є частина фінансових ресурсів — це гроші, призначені для отримання прибутку. Лише вкладення капіталу в господарську діяльність, його інвестування створює прибуток.

Для забезпечення господарської діяльності підприємству необхідно мати запаси предметів праці, а також продуктів праці, які знаходяться на шляху від одного до іншого господарюючого суб'єкта. Запасами предметів праці є речові елементи оборотних фондів. Для обслуговування процесу продажу товару використовуються фонди обігу. Оборотні фонди і фонди обігу — це самостійні, відмінні одна від одної економічні категорії. Грошові кошти, вкладені до цих фондів, є оборотними коштами або оборотним капіталом [2].

Фінансові ресурси утворюються за рахунок цілого ряду джерел. За формою права власності вони розрізняються як власні грошові кошти і чужі. Джерелами фінансових ресурсів є: прибуток, амортизаційні відрахування, кредиторська заборгованість, що постійно знаходиться у розпорядженні господарюючого суб'єкта, кошти, отримані від продажу коштовних паперів, кредит і позики.

Розглянемо основні джерела фінансових ресурсів, що є цілою системою прибутків і доходів. Доходом є збільшення активів або зменшення зобов'язань господарюючого суб'єкта, що веде до збільшення власного капіталу. Вся система прибутків і доходів складається з прибутку від реалізації продукції, прибутку від іншої реалізації і доходів з позареалізаційних операцій. Стійким джерелом фінансових ресурсів є амортизаційний фонд. Амортизаційні відрахування можуть нараховуватися рівномірним або прискореним методом [7].

До джерел фінансових ресурсів відноситься кредиторська заборгованість, що постійно знаходиться у розпорядженні підприємства. Це, перш за все, заборгованість із заробітної плати, відрахування до позабюджетних фондів, пов'язаних з фондом оплати праці, резерв майбутніх платежів. Вказані кошти не належать господарюючому суб'єктові або мають цільове призначення. Проте вони постійно знаходяться в підприємства, яке розпоряджається ними на свій розсуд до моменту погашення даної заборгованості.

Кошти, отримані організацією від продажів коштовних паперів, також є фінансовим джерелом підприємства. До джерел фінансових ресурсів відносяться так само грошові кошти за рахунок добродійних внесків, страхових внесків, від продажу закладеного майна боржника, спонсорських внесків [3].

Фінансові ресурси використовуються підприємством для фінансування поточних витрат і інвестицій. В процесі своєї діяльності господарюючий суб'єкт вступає у різні фінансові відносини, завдяки чому фінансові ресурси знаходяться в постійному русі.

У практичному використанні фінансові ресурси потребують управління, коли кожен з цих ресурсів вимагає використання відповідних прийомів. Підходи до вирішення управлінських завдань розробляє фінансовий менеджмент, ефективність якого залежить від швидкості реакції на зміну умов ринку, фінансової ситуації і фінансового стану підприємства [9].

Ефективність функціонування фінансового менеджменту залежить від умов фінансового ринку, фінансової ситуації і фінансового стану об'єкту управління. Тому фінансовий менеджмент повинен базуватися на знанні стандартних прийомів управління, на умінні швидко і правильно оцінити фінансову ситуацію [8].

Фінансовим методом є вплив чинників фінансового середовища на результати діяльності підприємства. Методи фінансового менеджменту дозволяють оцінити: ри-

зик і вигідність того або іншого способу вкладення грошей; ефективність роботи фірми; швидкість оборотності капіталу; його продуктивність.

Методи фінансового управління різноманітні. Елемент приведених методів — спеціальні прийоми фінансового управління: кредити, позики, процентні ставки, дивіденди. Таким чином, фінансовий аналіз спрямований на управління рухом фінансових ресурсів і фінансовими стосунками, що виникають між господарюючими суб'єктами. Фінансовий менеджмент — це управління фінансами підприємства для досягнення його стратегічної мети за допомогою важелів фінансового механізму. Фінансовий менеджмент пов'язаний з управлінням різними фінансовими активами, кожен із яких вимагає використання відповідних прийомів управління [4].

Фінансовий механізм підприємств повинен сприяти якнайповнішій і якнайефективнішій реалізації фінансами своїх функцій і взаємодії цих функцій, за допомогою механізму управління фінансами підприємств досягається забезпеченість їх необхідними грошовими коштами. При цьому, джерелом грошових коштів підприємств слугують власні доходи, за рахунок яких повинні покриватися всі витрати. Додаткова тимчасова потреба в коштах задовольняється за допомогою кредиту. Фінансова діяльність підприємства — це діяльність працівників його спеціальної організаційної підсистеми, пов'язаної з прийняттям і реалізацією рішень з управління фінансами. Організація управління фінансами — це і є управління фінансовою діяльністю підприємства (рис. 1) [6].

Рис. 1. Управління фінансами підприємства [6]

Фінансова політика підприємства — це суб'єкт управління, або підсистема, що управляє. Вона може бути представлена як сукупність шести базових елементів: оргструктури управління фінансами, кадрів фінансової служби, фінансових методів, фінансових інструментів, інформації фінансового характеру і технічних засобів управління фінансами [8].

Технічні засоби управління фінансово-господарською діяльністю підприємства є самостійним і вельми важливим елементом фінансової політики фірми. Багато сучасних систем, заснованих на безпаперовій технології (міжбанківські розрахунки, взаємозаліки, розрахунки за допомогою кредитних карток, клірингові розрахунки і т. ін.), неможливі без вживання мереж ЕОМ, персональних комп'ютерів, функціональних пакетів прикладних програм.

В процесі кругообігу ksапіталу вивільняється грошовий капітал, що утворюється в результаті реалізації товару і втілює в собі перенесену і знов створену вартість. Оборотні кошти (тобто оборотний капітал), що вивільняються в грошовій формі, мають у короткий термін бути перетворені на виробничий капітал шляхом придбання визначеного або такої ж кількості праці і матеріальних елементів для безперервного виробничо-торгівельного процесу. Тому основою для накопичення грошового капіталу є амортизація і прибуток, точніше, частина прибутку, яка залишається після використання його на вжиток. Амортизаційні відрахування як джерело накопичення грошового капіталу мають перевагу, оскільки амортизація, на відміну від прибутку і доходів, не оподатковується. Таким чином, фінансові ресурси і капітал знаходяться в постійному русі [3].

Отже, за допомогою фінансово-економічного інструментарію можна проникнути у фінансову ситуацію підприємства, виявити джерела і використання фінансових коштів, а також оцінити його фінансовий стан.

Внутрішнє фінансування підприємств досить проблематичне. Звичайно, на погіршення фінансового стану підприємств впливають зовнішні чинники, зокрема, невизначеність прав власності і прав ухвалення рішень; високі процентні ставки на ринку фінансових ресурсів, відсутність державної промислової політики, інвестиційної політики, амортизаційної політики, тощо, тобто чітких «правил гри». Але в той же час потрібно пам'ятати, що управління передбачає постійне подолання змін через ухвалення управлінських рішень, причому за умов, що існують на даний момент. Це означає діяти, випереджаючи зміни, бути готовим до них, що з неминучістю підводить до багатоваріантних фінансово-економічних і інвестиційних розрахунків.

1. *Бланк І.О.* Основи фінансового менеджменту. — К.: Ника-Центр, 2001. — 259 с.; 2. *Балабанов И.Т.* Финансовый анализ и планирование хозяйственного субъекта: Учебник для вузов. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 256 с.; 3. *Грачев А.В.* Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. — М., 2008. — 169 с.; 4. *Кірейцев Г.Г.* Фінансовий менеджмент. — К.: ЦУЛ, 2002. — 496 с.; 5. Колас Б. Управління фінансовою діяльністю підприємства. — М.: 2007. — 456 с.; 6. *Лахтіонова Л.П.* Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. — К.: КНЕУ, 2002. — 478 с.; 7. *Павлов В.І.* Фінанси підприємств / В.І. Павлов, О.В. Заячківська. — Рівне: [б. в.], 2010. — 109 с.; 8. Фінансовий менеджмент: Підручник. — Керівник авторського колективу авторів і науковий редактор — професор А. М. Поддєрьогін. — К.:КНЕУ, 2005. — 536 с.; 9. *Шальнєва В.В.* Фінанси: Навч. посібник / В.В. Шальнєва, С.М. Дутка. — Сімф.: ИТ «АРИАЛ», 2010. — 328 с.